

*Сергєєва Д. Б.,
доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

*Старенький О. С.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЧЕННЯ ПРО РЕЧОВІ ДОКАЗИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ¹

Нещодавно вийшла друком монографія доцента кафедри кримінальної юстиції Чернівецького юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» кандидата юридичних наук, доцента Сергія Олександровича Ковальчука «Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи».

Актуальність теми монографії зумовлена викладенням авторської концепції речових доказів у кримінальному процесі, розробленої на основі комплексного аналізу проблем нормативно-правового і правозастосовного характеру та з урахуванням європейських правових стандартів справедливого правосуддя і забезпечення прав учасників кримінального провадження. Характеризуючи актуальність теми монографії, С. О. Ковальчук слушно вказує на недосконалість правового закріплення низки норм, які складають інститут речових доказів, неоднакове їх застосування у слідчій і судовій практиці, відмінність висловлених у док-

трині кримінального процесу підходів до вирішення наявних у правозастосовній практиці проблем тощо. На підставі цього автор обґрунтовує необхідність проведення комплексного наукового дослідження теоретичних і практичних аспектів проблематики речових доказів, яке повинно здійснюватися у межах самостійного кримінального процесуального вчення (с. 6–9 монографії).

Структурно рецензована монографія складається зі вступу, п'яти розділів і висновків.

Перший розділ містить характеристику теоретико-методологічних основ вчення про речові докази у кримінальному процесі. Автор досліджує еволюцію вказаного вчення, обґрунтовує доцільність виокремлення у процесі його формування відносно самостійних і послідовно змінюваних етапів, розкриває основні тенденції розвитку наукового знання про речові докази протягом цих етапів (с. 10–61 монографії). Науковою новизною володіє здійснене дослідження об'єкта, предмета, мети, завдань,

¹ С. Ковальчук Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи (Супрун В. П. 2017) 618.

значення і системи вчення про речові докази, що дозволило визначити його поняття (с. 61–76 монографії), а також розкриття методологічної основи вказаного вчення (с. 76–102 монографії).

У другому розділі досліджуються теоретико-правові основи визначення правової природи речових доказів у кримінальному процесі. Автор характеризує історичний розвиток і сучасний стан нормативного закріплення поняття речових доказів у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві (с. 103–118 монографії) та досліджує їх поняття у кримінальному процесуальному законодавстві та доктрині кримінального процесу низки країн континентальної (романо-германської) й англосаксонської правових систем (с. 118–139 монографії). Значний науковий інтерес становить дослідження сутності речових доказів, яку запропоновано визначати за допомогою виокремлення та розкриття їх сутнісних елементів і притаманних їм ознак (с. 139–175 монографії). Окрема увага присвячена розкриттю змісту процесуальних властивостей речових доказів (с. 175–194 монографії) та здійсненню їх класифікації за сукупністю критеріїв, притаманних типології як доказів у цілому, так і речових доказів зокрема (с. 194–217 монографії).

Третій розділ присвячений характеристиці структури кримінального процесуального доказування та з'ясуванню місця в ній формування та використання речових доказів (с. 218–234 монографії). Автор досліджує механізм формування речових доказів під час досудового розслідування, зокрема характеризує способи і порядок їх збирання стороною обвинувачення (с. 235–267 монографії), способи участі сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у збиранні речових доказів (с. 267–291 монографії), розкриває способи і механізм їх перевірки (с. 292–314 монографії) та механізм оцінки (с. 315–352 монографії). Істотний науковий інтерес

становить визначення особливостей оцінки допустимості низки речових доказів залежно від їх видів і способів збирання (с. 327–334 монографії). Автором слушно розкрито механізм формування речових доказів під час судового провадження у першій інстанції, а також визначено особливості їх формування у ході судового провадження з перегляду судових рішень (с. 353–391 монографії). Науковою новизною характеризується запропонована доктринальна модель депонування речових доказів у кримінальному процесі та обґрунтована на її основі законодавча модель їх депонування як нового субінституту кримінального процесуального права (с. 392–405 монографії). Автор обґрунтовано узагальнив способи використання речових доказів під час досудового розслідування та судового провадження і розкрив зміст кожного з них (с. 405–431 монографії).

У четвертому розділі визначається механізм забезпечення недоторканності права власності на матеріальні об'єкти, вилучені в якості речових доказів у кримінальному провадженні. Значна наукова новизна притаманна авторській характеристиці способів зберігання речових доказів під час досудового розслідування та судового провадження, розробленому ним механізму їх передачі на зберігання (відповідальне зберігання) й обґрунтованим пропозиціям щодо уточнення строків зберігання речових доказів (с. 432–472 монографії). Викликає інтерес дослідження способів вирішення питання про долю речових доказів, порядку вирішення цього питання під час досудового розслідування, судового провадження у першій інстанції, апеляційного провадження і виконання вироку, а також наведені висновки про зумовленість способів вирішення долі речових доказів їх видами, що виділяються за критерієм зв'язку речових доказів із подією кримінального правопорушення, та про необхідність забезпечення пріоритету повернення речових доказів власнику (законному володіль-

цю) перед іншими способами вирішення їх долі (с. 472–518 монографії). Автором розкрито підстави і порядок відшкодування шкоди, завданої втратою або пошкодженням речових доказів, а також виокремлено, з урахуванням практики ЄСПЛ, та охарактеризовано європейські правові стандарти відшкодування такої шкоди (с. 518–534 монографії).

П'ятий розділ присвячений виокремленню на основі практики ЄСПЛ і характеристик європейських правових стандартів формування та використання речових доказів під час кримінального провадження і забезпечення права власності на них. Автор розкриває зміст статичного та динамічного підходів, використовуваних ЄСПЛ у процесі дослідження способів формування національними судами речових доказів (с. 535–569 монографії). Науковою новизною характеризується здійснене автором з урахуванням практики ЄСПЛ узагальнення та розкриття змісту європейських правових стандартів забезпечення права власності на матеріальні об'єкти, вилучені в якості речових доказів під час кримінального провадження (с. 569–602 монографії).

Текст рецензованої монографії викладений автором логічно, що забезпечило ґрунтовне та послідовне викладення матеріалу. Підкреслюючи високий науковий рівень рецензованої монографії, потрібно відзначити її ґрунтовну теоретичну та емпіричну базу, які у своїй сукупності забезпечили всебічність і повноту проведеного дослідження, об'єктивність та достовірність отриманих результатів.

Наукова цінність монографії С. О. Ковальчука зумовлена тим, що вона є першим в Україні, після набрання чинності КПК України 2012 року, комплексним науковим дослідженням, в якому розроблено й обґрунтовано концепцію речових доказів у кримінальному процесі, а також внесено пропозиції щодо удосконалення нормативної моделі інституту речових доказів і правозасто-

совної практики у сфері їх формування, використання, зберігання та вирішення питання про них під час кримінального провадження.

Практичне значення рецензованої монографії полягає в тому, що сформульовані в ній висновки і пропозиції можуть бути використані у законотворчій діяльності, практичній діяльності судів, органів досудового розслідування й адвокатури, науково-дослідній діяльності, навчальному процесі.

Вивчення змісту монографії дає підстави стверджувати, що проведене дослідження присвячене актуальній темі та демонструє сформований авторський підхід до вирішення низки теоретичних і практичних проблем. Наведені у монографії пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства у частині визначення поняття речових доказів, порядку їх формування, використання, зберігання та вирішення питання про них зумовлені недосконалістю низки норм, які складають інститут речових доказів, та існуючими недоліками слідчої і судової практики, у зв'язку з чим є обґрунтованими.

Висока оцінка змісту монографії С. О. Ковальчука не позбавляє можливості висловити окремі зауваження щодо її змісту.

По-перше, розкриваючи сутність речових доказів за допомогою їх сутнісних елементів і притаманних їм ознак, автор до числа ознак речових доказів обґрунтовано відносить предметність, об'єктивність, інформативність і процесуальну визначеність (с. 164–166 монографії). Проте, ним недостатньо уваги приділяється розкриттю змісту вказаних ознак.

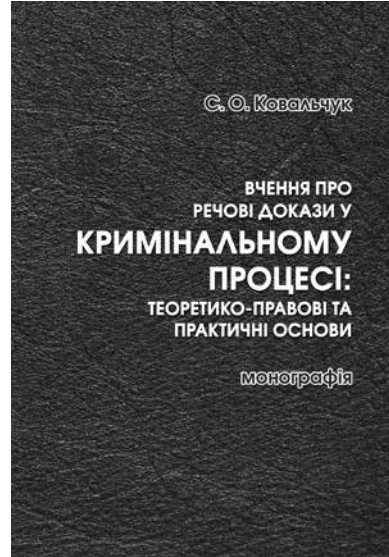
По-друге, у доктрині кримінального процесу (Л. Б. Краснова, І. О. Крицька, В. В. Мурадов, П. С. Пастухов та інші вітчизняні й зарубіжні вчені) неодноразово висловлювалася позиція щодо доцільності виокремлення електронних речових доказів в якості окремого їх виду. Проте, досліджуючи сутність речових доказів і здійснюючи їх класифікацію,

автор залишив поза увагою питання щодо визначення правової природи фактичних даних, які існують в електронній (цифровій) формі та можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Водночас висловлені зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на високий науковий рівень підготовленої С.О. Ковальчуком монографії. Незважаючи на складність і комплексність поставленої мети, автору в цілому вдалося успішно її вирішити.

З урахуванням викладеного, монографія С.О. Ковальчука «Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи» є комплексним і фундаментальним науковим дослідженням, володіє науковою та практичною цінністю і може бути рекомендована науково-педагогічним працівникам, студентам та слухачам вищих юридичних навчальних закладів, здобувачам ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», суддям, працівникам правоохоронних органів та адвокатам.

Пропонується монографія:
Ковальчук С.О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2017. 618 с.

У монографії наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у формуванні концепції речових доказів у кримінальному процесі на основі комплексного аналізу проблем нормативно-правового та правозастосовного характеру, а також внесенні пропозицій щодо удосконалення нормативної моделі інституту речових доказів і правозастосовної практики у сфері їх формування, використання, зберігання та вирішення питання про них під час кримінального провадження.

Монографія розрахована на викладачів і студентів вищих юридичних навчальних закладів, здобувачів ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», працівників правоохоронних органів і судів, адвокатів.